

VÝSLEDKY STAVEBNĚ HISTORICKÉHO PRŮZKUMU KAPLE SV. KŘÍŽE V OPAVĚ-KATEŘINKÁCH

DALIBOR PRIX

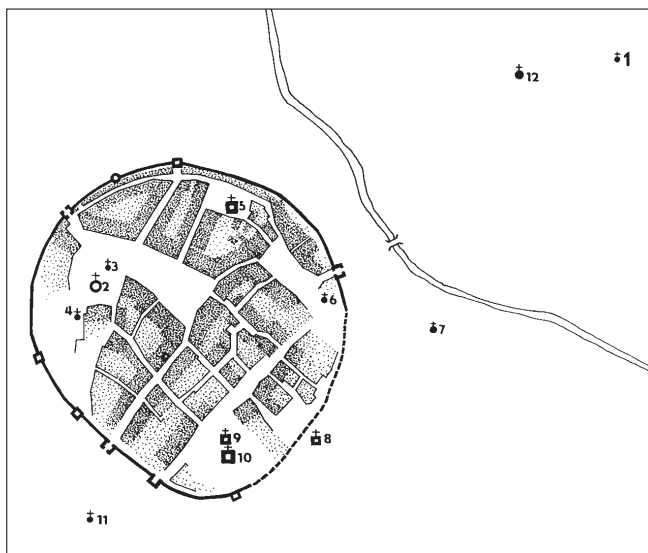
Na samém okraji Opavy, při jedné z nejdůležitějších komunikací spojujících ve středověku město s centrem sousedního Ratibořského vévodství, vznikla koncem 14. století pozoruhodná oktogonální kaple sv. Kříže. Objektu věnovala nemalou pozornost jak lokální vlastivědná literatura,¹⁾ tak řada významných moravských i českých historiků umění.²⁾ Před několika lety shrnul své tehdejší poznatky týkající se kaple také autor následujících řádků.³⁾ Vrací-li se k tématu, je to způsobeno především skutečností, že během poslední generální opravy objektu v letech 1993 - 1994 jej mohl detailně sledovat.⁴⁾ Množství nových nebo upřesňujících zjištění pak - doufejme - opravňuje předložený pokus o publikování výsledků provedeného stavebně historického průzkumu.

1) Valík M.: Ke vzniku kaple sv. Kříže v Kateřinkách, Slezský sborník, roč. 48, 1950, s. 99-102; Valík M.: Nový pokus o rozluštění zahradního nápisu v Kateřinkách, Opava 1976, č. př. 1391, inv. č. B 105/112; Pazderka J.: Kaple sv. Kříže v Kateřinkách u Opavy, rkp. Městský archiv v Opavě, sign. L 3638; Prasek V.: Historická topografie země Opavské, Opava 1889, s. 403; Orlik J.-Christová E.: Památky města Opavy, in: Slezské muzeum, Opava 1956, s. 62; Zukal J.: Český kostel a česká škola v staré Opavě, Věstník Matice Opavské, roč. 15, 1907, s. 59-77; Šigut F.: Opavský listinář II, Opava 1962, č. 31, s. 36-37, pozn. 4; -aa-: Švédská kaple v Kateřinkách, Věstník Matice Opavské roč. 17, 1909, s. 82; Königová-Kudělková A.: Soupis stavebních památek v Ostravském kraji, Slezský sborník, roč. 51, 1953, příloha II, s. 8; Pífil A.: Proměňování slezských stavebních památek, Slezský sborník, roč. 48, 1950, s. 409-411;

2) Denkstein V.: K stavební historii farního kostela Nanebevzetí P. Marie v Opavě, Věstník matice opavské, roč. 40, 1935, s. 58-69, pozn. 32; Indra B.: Soupis uměleckých a historických památek ve Slezsku 1910-1914, Slezský sborník, roč. 47, 1949, s. 353; Indra B.: K organizaci památkové péče ve Slezsku v letech 1850-1945, SZMO, sign. A 1266, s. 32; Kotrba V.: Česká středověká architektura cihlová, netištěná diss. práce na FFUK v Praze, 1951, s. 220-223; Kotrba V.: Architektura, in: České umění gotické 1350-1420, Praha 1971, s. 109; Líbal D.: Gotická architektura v Čechách a na Moravě, Praha 1948, s. 159; Líbal D.: Gotická architektura, in: Dějiny českého výtvarného umění I/1, Praha 1984, s. 201; Neuwirth J.: Geschichte der deutschen Kunst und des deutschen Kunstgewerbes in den Sudetenländern, Augsburg 1926, s. 102; Plátková Z.: Nástěnné malby v kapli sv. Kříže v Kateřinkách u Opavy, in: Historická Olomouc a její současné problémy II, Olomouc 1979, s. 105-106; Prokop A.: Die bildende Kunst (in Mähren und Schlesien), in: Die österreichische Monarchie im Wort und Bild, Bd. Mähren und Schlesien, Wien 1897, s. 630; Schenková M.: Památky Opavy, in: Opava a Slezské muzeum, Opava 1987, s. 62; Wolny G.: Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften I/4, Brünn 1862, s. 226-227; též Dobrowolski T.: *Śląskie malarstwo ścienne i stalugowe do początku XV. wieku*, Kraków 1935, s. 68-69.

3) Prix D.: Poznámky k rekonstrukci původní podoby kaple sv. Kříže v Opavě - Kateřinkách, Umění, roč. 38, 1990, s. 335-337.

4) Generální oprava kaple sv. Kříže byla iniciována městem Opavou a po odborné stránce řízena opavskou expoziturou Památkového ústavu v Ostravě, zejména dr. Danou Kouřilovou, která také autorovi mimořádně pomohla při studiu celé problematiky opravy objektu, již se účastnil jako odborný poradce. Oprava byla rozčleněna na dvě základní etapy. Prvou byla vlastní stavební obnova včetně statického zajištění objektu a předcházel jí poměrně rozsáhlý sondážní archeologický výzkum uvnitř i vně objektu, zajištěný archeologickým odborem Památkového ústavu v Ostravě se sídlem v Opavě a vedený dr. Jiřím Pavelčíkem. Druhou etapou, dosud probíhající, je pak nároč-

Obr. 1: Pokus o schématickou rekonstrukci půdorysu Opavy kolem roku 1390 s vyznačením situování kaple sv. Kříže (č. 1). Další čísla označují existující nebo pravděpodobně existující další sakrální stavby v opavské farnosti: č. 2 - farní městský kostel Nanebevzetí Panny Marie; č. 3 - kaple sv. Michaela na hřbitově u farního kostela; č. 4 - kaple sv. Alžběty u komendy řádu německých rytířů a řádového špitálu; č. 5 - klášter dominikánů s kostelem sv. Václava; č. 6 - filiální kostel sv. Vojtěcha; č. 7 - kostel sv. Jana Křtitele na Ratibořském předměstí; č. 8 - kostel sv. Jana Křtitele a sv. Jana Evangelisty v knížecím špitále sv. Mikuláše; č. 9 - klášter klarišek s kostelem sv. Kateřiny a Kláry; č. 10 - klášter minoritů s kostelem sv. Ducha; č. 11 - přibližná poloha kostelíka sv. Linharta; č. 12 - filiální kostel sv. Kateřiny v Kateřinkách. (Kresba autor.)

Kaple sv. Kříže je centrální osmibokou stavbou s nárožními zpevněnými jednou odstupněnými opěráky. Chybějící opěrný pilíř na severovýchodní straně jakož i další viditelné stopy prozrazují, že na severu ke kapli přiléhala nedochovaná přístavka sakristie s depozitářem v patře. Patro přístavku i tribuna v lodi kaple, která jeho dostupnost zabezpečovala, byly propojeny s kaplí i sakristií zániklou schodišťovou věžičkou. Pravidelně vyměřený a vystavěný oktogon kaple spočíval na soklu, byl přístupný dvěma lomenými profilovanými gotickými portály a osvětlený šesti lomenými okny.⁵⁾ Komunikační schéma kaple a doba jejího vystavění v letech 1390 - 1394 pečlivě opavského knížete Přemysla I. byly větším dílem objasněny už dříve.⁶⁾

Výsledky stavebně historického průzkumu se opírají jak o pozorování učiněná při vlastní opravě objektu, tak také o výsledky starších ohledání stavby, jež dosud byla

ně restaurování mimořádně zajímavé středověké malířské výzdoby kaple, prováděné akad. mal. Romanou Balcarovou a metodicky řízené dr. Libuší Dědkovou z Památkového ústavu v Ostravě. Zjištění učiněná při průzkumu a restaurování maleb a nedotýkající se stavebního vývoje objektu nejsou předmětem následujících řádků a již, jak lze doufat, budou publikovány jak restaurátorkou, tak dr. Dědkovou.

5) Prix D. (cit. v pozn. 3), s. 335-336.

6) Prix D. (cit. v pozn. 3), s. 336.

Obr. 2: Opava - Kateřinky, kaple sv. Kříže, započata 1390. Snímek kaple od jihozápadu z roku 1931. Reprofoto poskytl dr. Werner Chrobak z Řezna.

těžko dostupná. Jsou jimi (oproti literatuře citované v pozn. 1 a 2) zejména netištěná rozšířená a upravená verze diplomové práce Rudolfa Kouby⁷⁾ a nepublikovaná umělecko-historická analýza objektu z pera dr. Ireny Stanislavové.⁸⁾ Více než kdo jiný právě oni pomohli snahou o postižení mnoha detailů stavebně historického významu vytvořit předpoklady k přiměřenějšímu a prohloubenému pochopení této pozoruhodné stavby. K tomu, spolu s vyzdvížením přínosu Rudolfa Kouby a Ireny Stanislavové, by chtěla směřovat i snaha pisatele těchto řádků.

Kaple byla vystavěna tak říkajíc „na zeleném drnu“. Jak prokázal archeologický výzkum dr. Jiřího Pavelčíka, neměla žádného předchůdce.⁹⁾ Do základových výkopů bylo vsazeno lomové kamenné zdivo, převahou z místní slezské droby. Přibližně v úrovni podlahy byla patrná, lokálně nezřetelná, nerovná horizontální spára a místy nepravidelný, drobný ústupek zdiva. Další nerovné odskočení vnitřního lince některých stěn oktogonu (zejména jihovýchodní

a východní) pak následovalo zhruba v úrovni soudobé podlahy, položené ve výši cihlové podlahy z doby po požáru objektu 16. února 1859. V době výstavby kaple byl tento v interiéru viditelný úskok zdiva ve výšce průměrně 28 cm nad středověkou podlahou, kterou byla pouze litá maltová kra.¹⁰⁾ Spodní část nadzemního zdiva kaple pak tvoří opět sokl z lomové droby, vzácně promíchané úlomky tufitu nebo velkými valouny. Cihly a jejich zlomky se do této partie zdiva dostaly zřejmě až druhotně, při opravách pláště a při proražení větracích otvorů sýpky, ve kterou byla kaple po roce 1785 proměněna.¹¹⁾ Zdivo bylo kladeno na vápennou, poměrně písčitou maltu. Sokl, nesoucí i opěráky, schodišťovou věžičku a sakristii, vrcholil profilovanou tufitovou římsou tvořenou splávkem, nad ním výžlabkem a nakonec šikmou lištou.¹²⁾

Nad soklem pokračovalo poněkud zúžené lomové zdivo až k další tufitové, podokenní římsě. Hrubé provedení nerovnaného lomového zdiva jednoznačně prokazuje, že původně bylo omítáno. Stopy gotických exteriérových omítek se však na stavbě nedochovaly. Všechny omítky lomové spodní části objektu byly novodobé, pocházející zřejmě z opravy kaple v roce 1907. Tehdy asi muselo dojít ke stržení torz starších omítek, proškrábnutí spár zdiva a nanesení nových omítek s příměsí cementu. Tyto byly pro rozsáhlá poškození sejmuty v roce 1993. Sekundární původ vnějších omítek pak - mimo jiné - bezpečně dokládalo jejich užití k zakrytí nerovného zdiva nad valenou klenbou sakristie, obnaženého při jejím zboření po roce 1771.¹³⁾ V této etáži stavby se nachází západní vstupní profilovaný portál z tufitu.¹⁴⁾ Na jeho ostění ani na žádných dalších architektonických člancích v kapli nebyly nalezeny kamenické značky. Portál byl v interiéru zasazen do původně segmentově překlenuté niky s rozšiřujícím se nerovným ostěním. Stopy tohoto řešení, jež později zaniklo a bylo nahrazeno rovným trámovým překladem,¹⁵⁾ byly odhaleny v prosinci 1994. Práh portálu byl už původně poměrně vysoko nad okolním svažujícím se terénem, ale byl i povysazen nad původní úroveň maltové podlahové kry. Diferenci v exteriéru dnes vyrovnávají betonové schody z roku 1907. Podlaha v interiéru před portálem byla podložena jakýmsi zpevňovacím prahem z lomových drobových kamenů. Stejný práh odhalil archeologický výzkum¹⁶⁾ i před druhým gotickým portálem v severovýchodní zdi kaple. Také tento vstup si uchoval profilované tufitové ostění¹⁷⁾ zasazené do segmentem překlenuté niky se zbytky pů-

7) Kouba R.: Gotické cihlové stavby v Opavě, FF UJEP v Brně, Brno 1971, s. 63-79.

8) Stanislavová I.-Bindr J.: Umělecko-historická analýza objektu kaple sv. Kříže - tzv. Švédské kaple v Opavě, strojopis, Opava 1983.

9) Na tomto místě bych rád poděkoval dr. Jiřímu Pavelčíkovi za nevšední ochotu, se kterou mi umožnil sledovat výzkum i seznámit se přímo na místě s jeho výsledky. Jeho postřehy dotýkající se stavební historie objektu, dílčím způsobem poodhalené archeologickým výzkumem, byly nesmírně cenné, stejně jako řada podnětných konzultací vedoucího archeologické expozitury v Opavě dr. Pavla Kouřila na téma stavebního vývoje objektu v souvislosti s archeologickými zjištěními, učiněných přímo na místě. Viz též Pavelčík J.: Opava - Kateřinky (okr. Opava), Přehled archeologických výzkumů za rok 1992, Vlastivědný věstník moravský, roč. 45, č. 4, 1993, s. 414.

10) Maltovou podlahu, dosud neznámou, odhalil až archeologický výzkum dr. Jiřího Pavelčíka koncem roku 1992; Pavelčík J. (cit. v pozn. 9), s. 414.

11) Skutečnost, že zazděné výklenky porušily původní omítky se středověkými malbami, prokázaly probíhající restaurátorské práce akad. mal. Romany Balcarové, která na ni upozornila.

12) Kouba R. (cit. v pozn. 7), s. 67, obr. 82/I, poněkud pozměnil skutečný tvar i proporce profilu soklové římsy, čímž bohužel znesnadnil její srovnání s ostatními podobnými prvky vyskytujícími se ve středověké architektuře Opavy a v okolí.

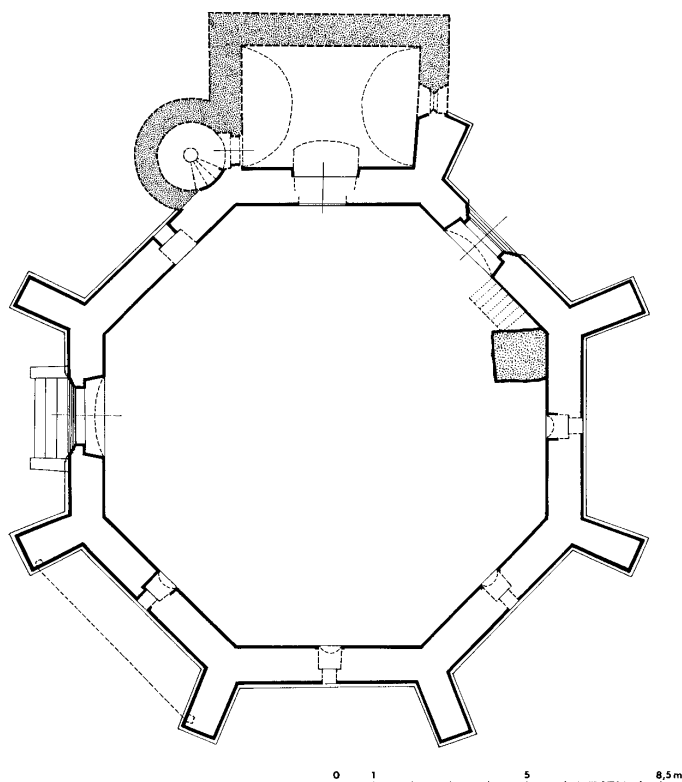
13) Wolny G. (cit. v pozn. 1), s. 226-227; Kouba R. (cit. v pozn. 7), s. 64.

14) Kresbu jeho profilu přinesli Kouba R. (cit. v pozn. 7), obr. 82/III a nezávisle Prix D. (cit. v pozn. 3), obr. 3.

15) Staticky nefunkční a dožilé trámy, které nebyly schopny unést tíhu zdi nad nimi, což dokládala statická trhlinka, která poškodila poměrně záhy nástěnné malby, byly nahrazeny asi v roce 1990 ocelovým I-profillem. Ten byl v prosinci 1994 nahrazen novým segmentovým záklenkem, rehabilitujícím původní středověké stavební řešení.

16) Pavelčík J.: Přehled výzkumů, s. 414 (cit. v pozn. 9).

17) Profil viz Kouba R. (cit. v pozn. 7), obr. 82/IV, přesnější zaměření pro-

Obr. 3: Opava - Kateřinky, kaple sv. Kříže, započata 1390. Půdorys kaple v úrovni vstupního portálu. Silněji přerušované vyznačen archeologicky ověřený půdorys odbourané sakristie a schodišťové věžky. Tečkovaně vyznačena nezachovaná sakristie s věžičkou, archeologicky zjištěný fundament kazatelny a naznačeny dřevěné schody na kazatelnu. Slabě přerušované vyznačeny záklenky a klenby, pravděpodobný půdorys druhotně zazděných větracích otvorů sýpky, rekonstruovaných stupňů vřetenového schodiště a druhotně, břídlíci kryté stříšky votivního krucifixu osazeného v 19. století na exteriéru kaple.

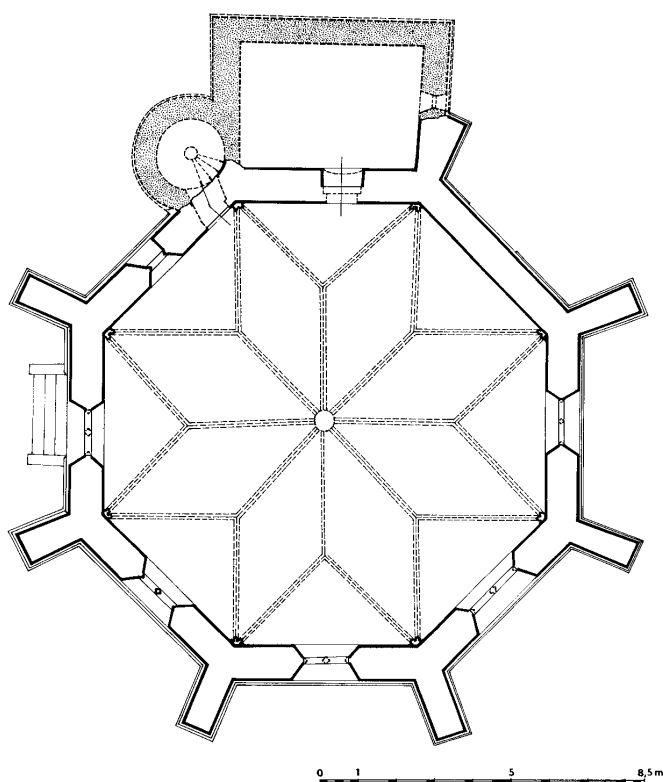
vodních omítek, odhalených teprve při vybourání druhotně zazdivky vchodu. Záklenek byl obnoven v roce 1994. Portál je umístěn mimo osu stěny, mírně k severu. Posunutí bylo vyvoláno potřebou získat dostatek prostoru pro dřevěné schodiště na kazatelnu, situovanou do východo-severovýchodního kouta kaple. Toto zjištění a pochopení souvislosti dovolil opět až archeologický výzkum dr. Jiřího Pavelčíka.¹⁸⁾ Při něm byl ve východo-severovýchodním koutě stavby odhalen zbytek základového zděného bloku z lomového kamene. S přihlédnutím k poloze, rozměrům a ve vztahu k sousedícímu portálu se zjevně jednalo o zděný pilíř přiložený k lici zdiva, vynášející kazatelnu, snad dřevěnou, zmiňovanou v kapli ještě k roku 1771.¹⁹⁾

Naproti tomu archeologická sonda vedená na střed východní stěny kaple, do míst předpokládaného oltáře, nepřinesla nejmenší doklady o jeho existenci. Otázka situování a původní podoby oltáře, jímž musela být nejméně dvakrát vysvěcená kaple jistě vybavena, tak zůstává i nadále nezodpovězena. Bezpečně nestál ve středu objektu, kde rovněž scházejí jakékoliv stopy po jeho založení. Jedině

filu Prix D. (cit. v pozn. 3), obr. 3, kde je zachyceno i okosení vnitřní hrany ostění, které Rudolf Kouba přehlédl.

18) Cit. v pozn. 9. Prix D. (cit. v pozn. 3), s. 335, sám si původní poslání portálu bez archeologického ověření netroufal navrhnout. Kouba R. (cit. v pozn. 7) s. 69, vůbec neuvažoval o poslání tohoto portálu, ze souvislosti (s. 69 a 73) však vyplývá, že jej s kazatelnou nespojoval. Tuto uvažoval dřevěnou, dostupnou segmentově zaklenutým portálem z patra nad sakristií. Stejně uvažovala i dr. Stanislavová (cit. v pozn. 8), s. 7.

19) Wolny G.: Kirchliche Topographie...I/4, s. 226.

Obr. 4: Opava - Kateřinky, kaple sv. Kříže, započata 1390. Půdorys v úrovni oken. Přerušované vyznačen rekonstruovaný vzorec klenby, pruhy kružeb v oknech, druhotně zazděné průchody a stupně schodiště. Přerušované a vytečkované zaniklý depozitář a schodišťová věžička.

ným místem, jež ještě v prostoru kaple sv. Kříže přichází pro ideový a liturgický uzel stavby - oltář sv. Kříže - v úvahu, je střed jihovýchodní stěny, architektonicky zdůrazněný větším oknem (k tomu níže).²⁰⁾

Konečně poslední, třetí vchod, přibližně uprostřed severní stěny, s druhotně vytrhaným ostěním, směřoval do sakristie, kam se rozšiřoval. Jeho pravděpodobně segmentový záklenek pronikal lunetou do paty valené klenby sakristie.

Sakristie byla lehce lichoběžníková. Její kamenné základy byly odhaleny znovu archeologickým výzkumem Jiřího Pavelčíka.²¹⁾ Část východní zdi sakristie, stavebně provázané se sousedícím opěrákem, se dochovala, včetně torza klenebního čela valené klenby přízemí a tuftového bloku sešikmeného ostění východního okénka. Tuftový blok tvořící původně součást jižní vnitřní špalety okénka má hruběji zarovnanou severní stranu. Z toho lze usuzovat, že poměrně vysoko usazené okno bylo vyplněno kružbou neznámého schématu, nesenou vsazenými pruhy. Do kouta mezi západní zdí sakristie a zdivem kaple byla vtěsnána válcová schodišťová věžka²²⁾ s tuftovými stupni vře-

20) Proti tomu se však dá namítnout, že oltář by nekorespondoval s rozvržením malovaného středověkého cyklu, jehož druhý obraz by mu tvořil neodpovídající rušivé pozadí a zpětně čitelnost a vnímání cyklu by bylo nepříjemně překrýváno vlastním oltářem.

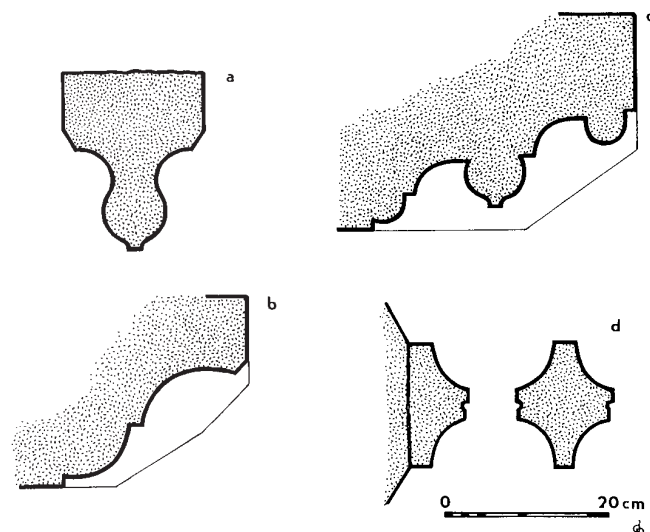
21) Pavelčík J.: Přehled výzkumů, s. 414 (cit. v pozn. 9).

22) Pavelčík J.: Přehled výzkumů, s. 414 (cit. v pozn. 9). D. Prix (cit. v pozn. 3), s. 336, neznal fotografii pozdějšího archeologického odhalení půdorysu věžičky archeologickým průzkumem Slezského muzea v Opavě před rokem 1971, nemaje tehdy k dispozici práci R. Kouby, která fotografii (č. 87) obsahovala. Rekonstruoval proto půdorys pláště věžičky alternativně jako polygonální nebo válcový. Bohužel ani v zimě roku 1993 na přímý dotaz dr. Síkulové ze Slezského zemského muzea v Opavě nebyla poskytnuta informace o minulých archeologických zjištěních týkajících se kaple sv. Kříže. Správně rekonstruoval v textu vně-

tenové svislé komunikace. Schodiště se sakristií spojoval tufitový portál, po němž se dochoval amorfní zbytek ostění přímo na objektu.²³⁾

Tato partie stavby byla ukončena další, výše zmíněnou tufitovou profilovanou římsou, z níž byly přímo vyvinuty parapety oken horní zóny kaple, teprve později vyspravované cihlami. Profil sklopené římsy tvořil výžlabek odlehčující spodní stranu.²⁴⁾ Horizontální římsa obíhala bez přerušení celou stavbu včetně opěráků, přístavku se sakristií a depozitářem a schodišťové věžičky. Pouze v západním poli, v souladu s architektonickým záměrem vytvořit kolem hlavního portálu přiměřený kompoziční rám, byla povysazena výše.

Poslední etáž zdiva, které na římsu nasedá, se odlišuje použitým stavebním materiálem. Tím byly gotické silné cihly, dobře vypálené, se stopami uhlazování povrchu prsty ve formách, o rozměrech cca 125×75×250 mm. Byla zde užita - v Opavě ve 14. století naprosto převládající - gotická (či též polská) vazba, kdy čela vazáků, v každé řadě se střídajících s běhouny, byla tmavě glazovaná. Barva glazury, ponejvíce sytá hnědá, místy přecházela až do hnědozelené. Pojivem byla vápenná písčitá malta, shodná s maltou spodních dílů objektu. Použití dekorativní vazby a glazovaných čel cihel v souladu s absencí jakýchkoliv zbytků povrchových omítek na plochách vnějších stěn potvrzuje, že horní patro nemělo být jako celek omítáno. Naproti tomu vyskládání záklenků lomených oken z neupravovaných úzkých, radiálně kladených klenbových cihel a jen občasné, spíše statické užití tufitových bloků ke zpevnění okenních ostění prozrazují, že plochy šikmých okenních špalet byly původně po celé výšce a v záklencích omítané. Omítky pak byly formou lemujičích paspart přetazeny i v úzké pruhy kolem oken na vnějším lici zdiva kaple. Malebný dekorativní účín tohoto řešení zvyšovala, snad červenobílá, polychromie žlabených prutů kružeb, vložených do oken.²⁵⁾ Kružby v oknech byly dvoudílné, jak naznačují rozměry oken a dokládá Delsenbachovi připisovaný pohled na Opavu s kaplí sv. Kříže v popředí z doby kolem nebo po roce 1720.²⁶⁾ Pruty nahoře ukončovaly lomené obloučky s vloženými jeptiškami, na které nasedal jednoduchý vsazený obrazec, nejspíše troj- nebo čtyřlíst v kruhu či sférickém trojúhelníku. Naznačuje to zlomek střední partie jedné z kružeb, kde dvojice obloučků s jeptiškami nesla kruh s vepsaným motivem, nalezený při archeologickém průzkumu kaple a uložený v depozitáři archeologického odd. PÚ v Opavě.²⁷⁾ Jediné okno vedle schodišťové věžičky, kterou respektovalo svým zúžením a nesymetrickým sešikmením ostění, bylo jednoduché, úzké a vysoké, s prostou jeptiškou vlo-

Obr. 5: Opava - Kateřinky, kaple sv. Kříže, započata 1390. a) profil klebních žebër; b) profil portálu v sv. zdi kaple; c) profil hlavního vstupního západního portálu; d) profil kružbových prutů.

ženou do lomeného záklenku. Ze zbývajících pěti oken jihovýchodní je zřejmě širší než ostatní okna. Jeho tupější, mírněji lomený záklenek je zároveň o dvě řady cihel nižší. Zdá se, že okno tedy už od počátku mělo zdůrazňovat jihovýchodní stěnu.²⁸⁾ Západní okno je posunuto z osy stěny poněkud k jihu. Důvod jeho excentrické polohy není jasný.

Zdivo kaple ukončovala korunní římsa dnes osazená naspoju vyžlabenými cihlovými tvarovkami. Koruna zdiva zde všude prošla druhotnými úpravami a není zcela jisté, že tento způsob jejího ukončení je původní. Opěrky kaple měly pultové stříšky pokryté původními tufitovými deskami s profilovanou sešíkmenou, naspoju vyžlabenou hranou. Povětrnostními podmínkami těžce namáhané tufitové krycí desky opěráků byly ve značném rozsahu opraveny betonem v roce 1907 a později ještě několikrát cementovými plombami.

Uvnitř je tato zóna stavby prolomena - mimo okna - portálem z vřetenového schodiště, v jehož zazdívce bylo sekundárně zřízeno obdélné větrací okénko s tufitovým překladem. V interiéru byl v roce 1990 náznakově v omítce rekonstruován mitrový záklenek tohoto průchodu. Rekonstrukce je v uvedené podobě, kdy záklenek je odsazen od svislice ostění, chybná. V původním řešení byl do tohoto mitrovité - zřejmě fošny, později odstraněnými - vzepřeného překladu jistě vsazen jiný vnitřní záklenek. Další úzký portálek s cihlovým segmentovým záklenkem vedl z východní části prvního patra severní stěny do depozitáře v přístavku nad sakristií. I jemu zřejmě chybí později vytrhané kamenné ostění z interiéru kaple. Přechod mezi portálky (ze schodiště a z depozitáře) musela zajišťovat dřevěná tribuna, která asi fungovala i v době pořizování malované výzdoby. Dva z freskových obrazů jsou zde totiž sníženy. O kruchtě se zmiňuje G. Wolny,²⁹⁾ předpokládali ji R. Kouba, I. Stanislavová a D. Prix,³⁰⁾ nikdo však

ší plášť věžičky jako válcový Kouba R. (cit. v pozn. 7), s. 68.

23) Prix D. (cit. v pozn. 3), s. 336.

24) Profil viz opět Kouba R. (cit. v pozn. 7), obr. 82/II, přesněji Prix D. (cit. v pozn. 3), obr. 2.

25) Stopy polychromie zůstaly zachovány jen v nepatrných zbytcích zejména na oknech, která byla v minulosti zazděná, a tím vlastně chráněná, tj. na torzech kružbových prutů severozápadního a jihozápadního okna. Z drobných pozůstatků bohužel nelze rekonstruovat rozložení barevného ornamentu. Snad více světla do této problematiky vnese probíhající restaurátorský průzkum akad. mal. R. Balcarové.

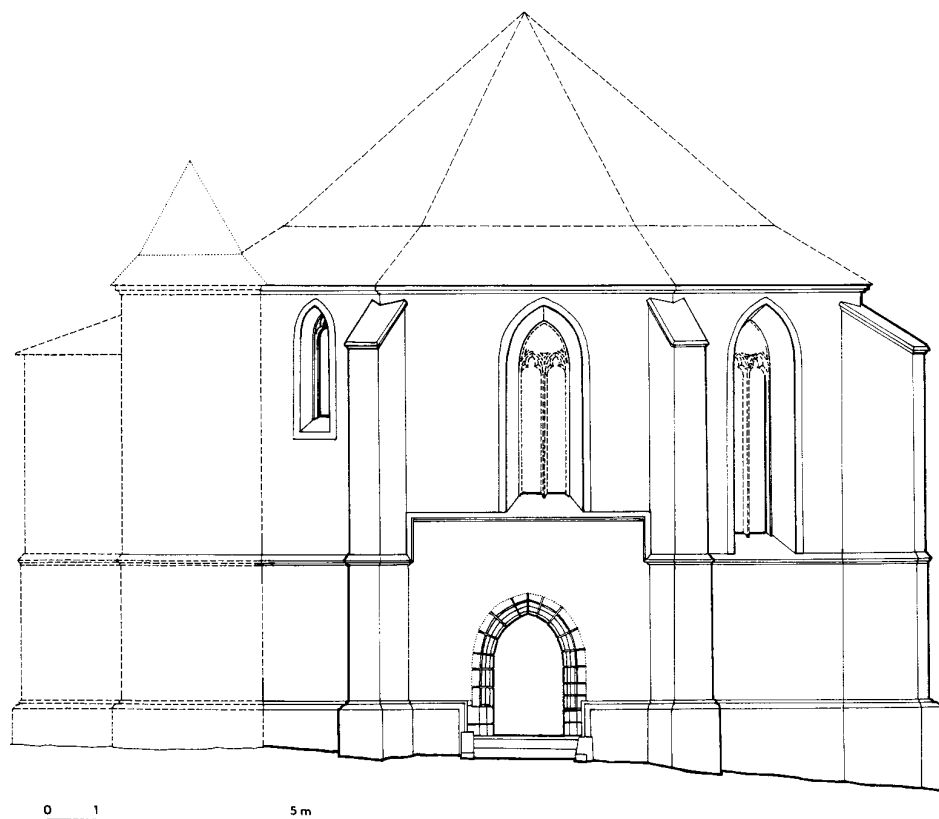
26) Pohled na Opavu publikován např. v knize Opava 1224-1974, Opava 1975 (nestránkováno, obrázky nečíslovány). Už R. Kouba (cit. v pozn. 7), s. 69-70, správně upozornil na zkrácení této veduty kaple, která zachytila kružbové okno i v severovýchodní stěně kaple, kde však - podle chybějících stop po něm - nikdy nebylo.

27) Za umožnění prohlídky zlomku děkuji dr. Pavelčíkovi.

28) Tato orientace kaple mírně k jihovýchodu by mohla naznačovat, že vyměření základů stavby probíhalo v době, kdy slunce vychází na jihovýchodě, tedy v pokročilém jaře (květen až červen) roku 1390.

29) Wolny G. (cit. v pozn. 2), s. 226.

30) Kouba R. (cit. v pozn. 7); Stanislavová I. (cit. v pozn. 8); Prix D. (cit. v pozn. 3).

Obr. 6: Opava - Kateřinky, kaple sv. Kříže, započata 1390. Pohled od západu. Přerušované zakresleny rekonstruované prvky, u střeš nejjednodušší možné alternativy.

neupřesnil její rozsah ani podobu nebo způsob ukotvení v objektu. Archeologický průzkum J. Pavelčíka po něm našel žádné stopy³¹⁾ a sledy jejího zakotvení do zdiva nebyly odhaleny ani nikde na stavbě. Rovněž malby jakoby jí - kromě snížení dvou posledních polí cyklu - nikterak nerespektovaly. Vzhled a konstrukce tribuny zůstávají tak i nadále záhadou.

Interiér kaple byl původně hladce omítnut vápennou omítkou načervenalé barvy, utahovanou zřejmě jen dřevěnými hladítky. Ta se zachovala pouze torzálně, avšak na několika místech v pozicích, které jednoznačně prokazují její časovou prioritu z hlediska nanesení (např. zbytky v záklenku a ostěních vstupních portálů).³²⁾ Tato omítka respektovala lomená klenební čela, částečně a nerovnoměrně osekáná po stržení gotické klenby. O ně se opírala nejspíše hvězdová klenba prostoru, rekonstruovaná už Alfredem Pifflem.³³⁾ Otázkou však zůstávalo, byla-li zamýšlená

a založená klenba provedena. Na stavbě se totiž dochovaly vždy dva výběhy hruškových žeber v každém koutě. Výběhy jsou v jednotné výšce rovně otesány. Tento prvek pak patrně vedl část badatelů k názoru, že sklenutí nebylo dokončeno.³⁴⁾ Zarovnání žeber však souvisí se zřízením sýpky v kapli a jejím přepatrováním, kdy torza stržené klenby vytvořily nosné konzoly vloženého stropu.³⁵⁾ Další patra sýpky byla potom zakotvena do druhotně vysekaných kapes ve zdivu, které byly v objektu dobře patrné do omítnutí v roce 1991. Dalším problémem, který pomohl vyřešit archeologický výzkum dr. Jiřího Pavelčíka, byla otázka, zda klenba měla střední podporu, což někteří badatelé připouštěli nebo přímo předpokládali, zatímco D. Prix v minulosti zpochybnil.³⁶⁾ Při průzkumu nebyly zjištěny žádné stopy po jakékoliv podpoře v centru stavby. Klenba tedy byla jednotná, kupolovitě rozprostřená nad prostorem, strukturálně

zapadající do architektonického prostředí Opavy ve 14. století.³⁷⁾ Detailní průzkum tuftitových žeber přinesl zpřesnění jejich tvaru,³⁸⁾ zjištění, že jejich osu (dochována na výběhu žeber v jihojihozápadním koutě) si středověký kameník vyryl přímo do materiálu, jakož i zjištění zbytků vápenné ličky a snad ojedinělých stop červené barvy. Zda se však jedná o pozůstatky původní polychromie či pozdější nátěry (eventuálně v případě nejistých zbytků červeně otmívolné zabarvení, resp. znečištění), není zatím jasné.³⁹⁾ Pouze jediný výběh žeber si uchoval neporušený alespoň základní blok kamene ukotvený ve zdivu, z něhož se profilace žeber odvíjela. Ten prozrazuje, že patky byly - alespoň po stranách - měkce esovitě prohnuty. Zdá se tedy, že podobně měkkým zavlíněním zabíhala do zdiva i vlastní žebra. Torzální náběhy naznačují možnou existenci přízedních tuftitových žeber s hranou projmutou výžlabkem.⁴⁰⁾ Dnes je v kapli novodobý dřevěný strop.

31) Pravidelně rozložené velké kameny, jež nejspíše tvořily podložky dřevěných trámů, se nacházely až nad maltovou středověkou podlahou a jistě tedy souvisely s vnitřní konstrukcí sýpky, ve kterou byla kaple po sekularizaci proměněna.

32) Stanislavová I. (cit. v pozn. 8), s. 12-13, s odvoláním na zjištění restaurátorů akad. mal. P. Bareše a F. Sedláka, kteří v roce 1969 provedli průzkum maleb a jejich zajištění. Poněkud zmateně interpretoval na základě konzultace s restaurátory a vlastních pozorování situaci středověkých omítek R. Kouba (cit. v pozn. 7), s. 73 a pozn. 123, který nerozlišil dvě různé a nesoučasné vrstvy načervenalých omítek uvnitř objektu. Původní středověká omítky byla červeně tónovaná, zatímco mladší omítky má své červené zabarvení snad způsobené oxidací při požáru (?). Více světla do této problematiky vnese probíhající průzkum nástěnných maleb.

33) Pífil A.: Proměňování slezských stavebních památek, Slezský sborník, roč. 48, 1950, s. 409-411. Pífilovu rekonstrukci akceptovali více méně všichni další badatelé kaplí se zabývající, bez výhrad např. R. Kouba (cit. v pozn. 7), s. 74.

34) Za jiné nepřímo Valík M.: Ke vzniku kaple..., s. 102; přímo pak Kónigová-Kudělková A.: Soupis stavebních památek..., s. 8 a zejména Kouba R.: (cit. v pozn. 7), s. 73-74.

35) Názor, že klenba byla provedena, zastávali např. Denstein V.: K stavební historii..., s. 68; Kotrba V.: Česká středověká architektura cihlová..., s. 220-221; poněkud zmateně Stanislavová I.: (cit. v pozn. 8), s. 8; Prix D.: (cit. v pozn. 3), s. 335.

36) Existenci středního sloupu nebo pilíře přijímali např. Kotrba V.: Česká středověká architektura cihlová..., s. 220-221; Kouba R.: (cit. v pozn. 7), s. 74, zatímco D. Prix (cit. v pozn. 3), s. 335, z proporcí prostoru a vztahu výběhů žeber k němu usuzoval na celistvé zaklenutí.

37) K tomu více Prix D.: (cit. v pozn. 3), s. 336.

38) V zásadě správný, byť proporcčně zkreslený a po okrajích nepřesný, profil žeber přinesl Kouba R.: (cit. v pozn. 7), obr. 82, V. Chybný profil žeber zakreslil D. Prix (cit. v pozn. 3).

39) Jasno do otázky jistě vnese probíhající restaurátorský průzkum.

40) V opavské architektuře 14. století byla kamenná přízední žebra užívána zřídka. Analogický profil však měla přízední tuftitová žebra kle-

Obr. 7: Opava - Kateřinky, kaple sv. Kříže, započata 1390. Severní stěna kaple se stopami odbourané sakristie se zbytkem čela valené klenby a tufitového ostění východního okna, vstupy z kaple do sakristie a depozitáře. Na snímku je dobře patrný rozdíl mezi lomovým a cihlovým zdívem. V popředí část vnitřního válcového pláště odbourané schodišťové věžky se zbytkem tufitových stupňů schodiště a troskou tufitového ostění portálku ze sakristie na toto schodiště. Stav: září 1993.

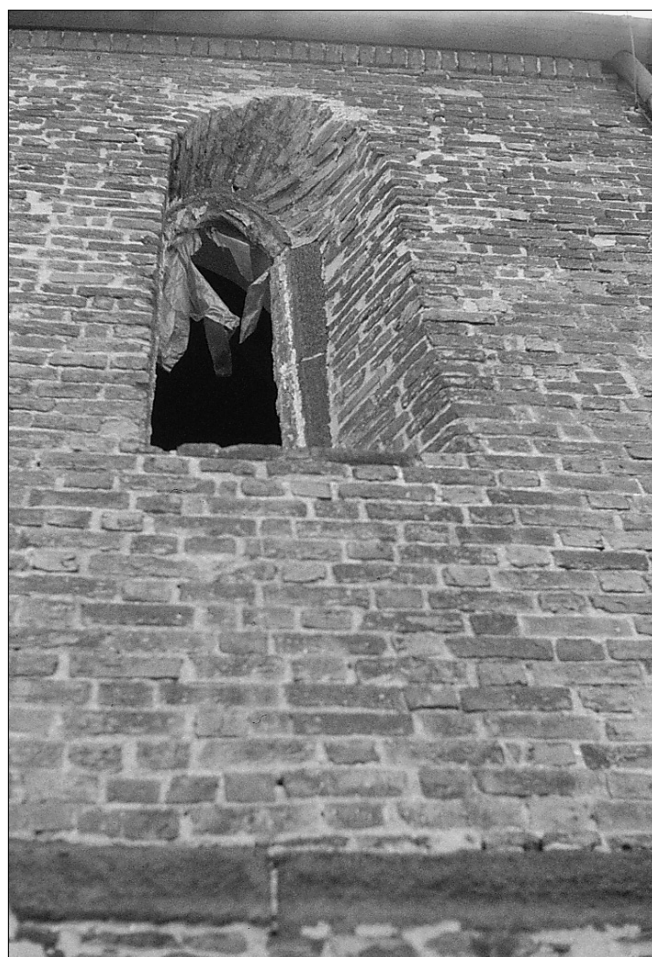
Půdní prostor nad klenbou kaple byl dostupný z točitého schodiště ve věžičce úzkým a nízkým, segmentově překlenutým cihelným průchodem. Ten ústil do podstřeší nikoliv v ose věžičky v severní části severozápadní zdi, ale až na západním okraji severní zdi, za koutovou hranou, mírně vysunut nad střechou depozitáře. Toto zjištění spolu se skutečností, že na exteriéru v místech dotyku nitra věžičky s vlastním korpusem kaple není po zazděném portálku do podkrovní ani stopy, a že tedy tento musel být veden asi skrze podkrovní depozitáře, znovu revokuje otázku původního ukončení stavby.⁴¹⁾ Pro její řešení se však na stavbě samé dostatečné doklady nezachovaly. Krovová konstrukce je sekundární, svým tvarem však více či méně odpovídá známým historickým vyobrazením kaple z 18. a 19. století.

Předložená zpráva o výsledcích stavebně historického průzkumu si kladla za cíl vytvořit pokud možno co nejúplnější stavebněhistorické podklady pro další umělecko-
nebo bočních lodí městského farního kostela Nanebevzetí Panny Marie asi z poloviny 14. věku.

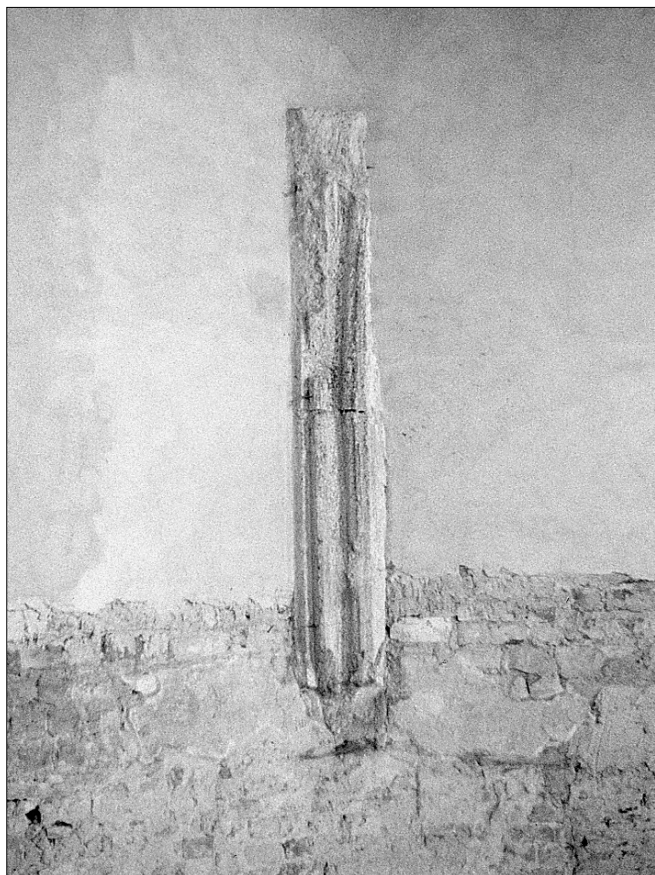
41) Prix D.: (cit. v pozn. 3), s. 336, vyjádřil nejistotu ve stanovení původního způsobu ukončení kaple. Stávající koruna zdíva totiž není středověká.

historické bádání nejen o středověké kapli samé, ale i širěji o středověké architektuře moravsko-slezského pomezí. Zde přetrvává i nadále problém poznání původního účelu objektu. Některá nová zjištění pak - zdá se - mohou přispět k přesnějšímu pochopení jak geneze myšlenky kapli postavit, tak i k objasnění vztahů kaple k slezské architektuře kolem roku 1400 vůbec. Prostředkem k ozřejmní některých těchto problémů může být také globálnější výzkum tvarově i situováním blízkých středověkých objektů (kaple má více funkčních, strukturálních i slohových období než se v literatuře uvádí, např. kapli na předměstí pobaltského Wolgastu a zejména dosud nepublikovanou velice těsnou analogii v kapli sv. Trojice u středoslezského Reichenbachu (dnes Dzierżoniów, wojw. łódzkie, Polsko), s níž Opava a především zdejší Přemyslovci ve 14. a počátkem 15. století tradičně udržovali relativně těsné vztahy). Tyto širší úvahy však již nejsou předmětem tohoto článku.

Z výše uvedeného lze tedy sumarizovat následující nástin středověkých osudů kaple. Byla vystavěna v relativně krátkém čase v letech 1390 - 1394 na okraji opavského předměstí, na nově zvoleném místě. Byla provedena jednotně, bez postřehnutelných změn koncepce, jako architektonicky, po stránce stavební, funkční i výtvarné dobře promyšlená realizace. Brilantně v sobě skloubila zajímavou,

Obr. 8: Opava - Kateřinky, kaple sv. Kříže, započata 1390. Část severozápadní stěny kaple s původním užším oknem. Dobře patrný způsob konstrukce ostění okna, poškozená kružba a poněkud nepravdělná gotická vazba cihlového zdíva s glazovanými čely vazáků. Stav: září 1993.

Obr. 9: Opava - Kateřinky, kaple sv. Kříže, započata 1390. Tuftitový, vápnem přelíčený výběh žebér zaniklé klenby v SSV koutě lodi kaple. Stav: září 1993.

dostředně utvářenou hmotu s do prostoru (opěráky) i do nitra (okny, portály) pročleněným povrchem, doplněnou na pohledově nejméně exponované straně převážně funkčními přístavky schodišťové vížky s konvokačním zvonkem a patrové sakristie s depozitářem. I z hlediska konfigurace hmot jednotlivých samostatně utvářených částí - lodi kaple, věžičky a sakristie - prokazuje dílo architekta pracujícího pro knížete Přemysla nemalou vyspělost. Každá z částí byla zformována do odlišného geometrického bloku, vlastní kaple je oktogonální, vížka s vřetenovým schodištěm jakoby promítajícím se do celého jejího tvaru byla válcová, sakristie s depozitářem hranolová. Architektovi, který, snad přirozeným citem a rutinou, snad hluboce promyšleným přístupem, vytvořil harmonující celek, však nebyla cizí ani pohotová praktická přizpůsobivost detailů technickým podmínkám (např. zúžení okna vedle věžičky). Prokázal nemalý smysl pro dekorativnost, dosaženou pestrým barevným kontrastem omítané podnože stavby s režným zdivem horní části. Ani ta však nebyla jednotná, ale naopak dále ornamentalizována střídáním glazovaných a neglazovaných stran cihel, kombinovaných opět s omítanými špaletami oken. V tomto řešení navazoval na v Opavě a ve Slezsku vůbec ve 14. století rozšířenou zvyklost, mající četné vzory i analogie. Nebylo mu cizí ani použití některých „architektonických triků“, pomocí kterých monumentalizoval drobnou stavbu, ať už máme na mysli krajinné situování objektu do svahu tak, aby působil na diváky užívající cesty vinoucí se pod kaplí, nebo motiv povýšení vstupního portálu pomocí schodů a vzedmutí kor-

dónové římsy kolem něj. I uvnitř stavby prokázal své schopnosti. Prostorově precizní usazení výběhů žebér kupolové klenby, čistý, elegantní a vytríbený vzorec samotné klenby (rekonstruujeme-li jej správně), prosvětlení interiéru jsou toho dokladem. Aplikace hrubé maltové podlahy, ve srovnání s koncepcí vlastní stavby jaksí nedořešené, odbyté, zřejmě vyžaduje hledání specifické odpovědi ve zvláštních podmínkách, za nichž mohla být kaple dokončována. Nevelké dílo neznámého architekta, jehož úroveň je i odrazem úrovně objednavatele Přemyslovce Přemysla I. Opavského, je pevně zakotveno v místní opavské stavitelské tradici.⁴²⁾ Tradici formované po celé 14. století zejména stavbou městského kostela Nanebevzetí Panny Marie. Z jeho okruhu vyšli už ve druhé polovině 14. věku nejméně dva pozoruhodní tvůrci - dvorní architekt polského krále Kazimíra III. Velikého ve Lvově Mikuláš z Opavy a Přemyslův stavitel kaple sv. Kříže, jejichž tvorba prozrazuje své kořeny v prostředí středověké Opavy.

Někdy v průběhu první poloviny 15. století byla kaple asi poškozena a snad už tehdy došlo k úpravám interiéru. Ten byl znovu omítnut a omítky připraveny pro ikonograficky málo obvyklý cyklus nástěnných maleb. Zřejmě už v této době se projevila i statická porucha západní zdi kaple trhlinou v nadpraží vstupního portálu a došlo k nahrazení segmentového záklenku vstupní niky dřevěným trámovým překladem. Kaple byla znovu vysvěcena (dokládá to druhá vrstva malovaných konsekračních křížů). Zda v souvislosti s touto úpravou došlo i ke zvýšení podlahy v interiéru a jejímu pokrytí novou litou maltovou vrstvou, není jasné.⁴³⁾ V této podobě pak objekt zřejmě „přešel přes práh raného novověku“.

42) Úvahy R. Kouby o původu stavitele kaple sv. Kříže v Opavě v pražském architektonickém prostředí nelze dost dobře podložit, a tedy ani přijmout, Kouba R.: (cit. v pozn. 7), s. 74, 79.

43) Pavelčík J.: Přehled výzkumů..., s. 414.

RESULTATE DER BAUHISTORISCHEN UNTERSUCHUNG DER KAPELLE DES HL. KREUZES IN OPAVA - KATEŘINKY

Die Kapelle des hl. Kreuzes in Opava - Kateřinky wurde auf Anlaß des Primislidenherzogs Přemysl I. von Opava in den Jahren 1390 - 1394 am Rande des damaligen Vorortes Ratibořice von Opava in der Pfarrgemeinde der Stadtkirche Maria Himmelfahrt erbaut. Ihr ursprünglicher spezifischer Zweck bleibt unklar. Später, im 16. bis 18. Jahrhundert, diente sie als Friedhofskapelle für die Ansiedler des Vorortes Ratibořice, Malé Hoštice und Kylešovice, d.i. des Besiedlungsteiles und der Dörfer unter die Pfarre von Opava gehörend. Nach der Hälfte des 19. Jahrhunderts wurde sie liquidiert, in einen Speicher umgewandelt und später zur der Demolition bestimmt, der sie wegen ihrer Denkmalewerte (namentlich ikonographisch ein sehr seltener Zyklus außerordentlich qualitativer Wandmalerei aus dem 15. Jahrhundert mit dem Thema von fünfzehn Zeichen des Weltendes) glücklich am Anfang des 20. Jahrhunderts entkam. Die Kapelle war schon mehrere Male Gegenstand der Aufmerksamkeit der Kunsthistoriker, aber erst die Generalreparatur des Exterieurs und die eng vorangehende archäologische Sondierungsuntersuchung, geführt von PhDr. Jiří Pavelčík, ermöglichten eine gründlichere Erkenntnis des ganzen Objektes und den Fund der Antworten auf einige ältere Fragen.

Die Kapelle ist achteckig, gestützt auf abgestufte Stützen, der Sockel aus Bruchstein. Der Bruchstein reicht bis in die Höhe des Gesims unter den Fenstern, höher schließt das Ziegelmauerwerk mit dem dekorativen gotischen Verbund an, in welchem die Stirnseiten der Binder glazierte Sichtflächen hatten. Der Eintritt in die Kapelle ist vom Westen durch ein Spitzbogenportal. Das zweite Portal führte vom Nordosten auf die Kanzel, deren Fundament die archäologische Forschung entdeckte. Die Kapelle wurde durch große Spitzbogenfenster mit den ursprünglichen Tuffsteinmaßwerken beleuchtet. Die Fenstergewände waren mit weißem Stuck überdeckt, der um sie herum eine Runderhöhung bildete. Innen war die Kapelle wenigstens mit zwei Schichten der mittelalterlichen Putze verputzt, die Brandspuren tragend. Die untere Schicht war nicht bemalt, es blieben auf ihr nur Konsekrationskreuze erhalten. Erst die zweite Schicht des Putzes trug einen spätgotischen Gemäldezyklus und eine zweite Gruppe der Konsekrationskreuze. Das Kapellenschiff war mit einem Sternengewölbe auf Rippen in Birnenform eingewölbt. Das Gewölbe wurde erst bei der Kapellenanpassung in einen Speicher abgerissen. Im Norden wurde die Kapelle mit einer tonnenförmig gewölbten Trapezsakristei mit einem Depositorium mit einer flachen Balkendecke im Stockwerk ergänzt. In die Ecke zwischen die Sakristei und das Kapellenschiff wurde ein zylinderförmiges Treppentürmchen, dessen Existenz und Gestalt des Außenmantels wieder die archäologische Forschung präziserte, eingezwängt. Von der Wendeltreppe in seinem Innern, zugänglich von der Sakristei, war die Holztribüne in dem Kapellenschiff, das Depositorium und der Dachraum des Zeltdaches zugänglich.

Die archäologische Erforschung bewies, daß die Kapelle keinen älteren Vorgänger hatte, und es handelte sich um einen Neubau. Zur Verwunderung fand sie keine Altarüberreste noch Spuren der Tribünengründung in dem westlichen Schiffeil. Sie bewies aber die Existenz von zwei mittelalterlichen Mörtelfußböden. Sie bestätigte, daß das Gewölbe nicht von einem Mittelpfeiler getragen wurde. Die bauhistorische Erforschung bewies dann die Objektherichtung schon im Mittelalter, im 15. Jahrhundert. Sie erläuterte die Gestalt und die Form der ursprünglichen Einwölbungen des Eintrittsportals, das Aussehen des Raumgewölbes, die Funktion des Nordostportals, die Gestalt mancher Fenster im Mittelalter, als auch die ursprüngliche Exterieurzurichtung der Kapelle, wo verputzte Flächen mit Tuffsteinelementen, mit dekorativem grobem Ziegelverbund, mit weißen Fensterumrahmungen und vielfarbigen Fenstermaßwerken wechselten.

Diese Feststellungen erlauben genauere kunsthistorische Bearbeitung der Kapelle, namentlich die Feststellung ihrer Beziehungen zur übrigen Architektur der mittelalterlichen Stadt Opava, wo man indirekte, aber ziemlich enge Beziehungen an das Werk des Baumeisters (vielleicht des zweiten oder dritten ?) der Pfarrkirche der Himmelfahrt von Jungfrau Maria in der Stadt Opava, wo sich der Baumeister der Kapelle des hl. Kreuzes offensichtlich gründlich belehrte, feststellen kann. Ebenfalls auf Grund der präzisierten Erkennung der Kapelle kann man im höchsten Grade die allgemeine Lage des Verbundes des Kapellenprojektes zur Prager Kirche des hl. Karl des Großen und Jung-

frau Maria auf Karlov feststellen. Dieser Bau von Karlov war für die Kapelle kein direktes Muster. Das war kaum auch die Maternikapelle von Breslau vor der Kirche St. Elisabeth, obwohl sie sich in den Kreis achteckiger Kapellen und vorgotischer und gotischer Kirchen einreicht, welche durch ihre Existenz ein geistiges Milieu für das Akzeptieren des formell ungewöhnlichen Projektes von Opava bildeten. Für sie ist die treffendste und geographisch durch Analogie am nächsten der Kapelle heute der Allerheiligsten Dreifaltigkeit (früher der St. Barbara, ursprünglich der Jungfrau Maria) in dem mittelschlesischen Reichenbach (Dzierżoniów, Polen), welche unter Vermittlung des Herzogs von Opava - Ratibořice Johann II. des Eisernen, damals Königshauptmann in Glatz und Frankenstein, Neffe des Fürsten Přemysl I., um das Jahr 1400, event. vor dem Jahre 1405, nach dem Vorbild der Kapelle des hl. Kreuzes in Opava die Reichenbacherbürger vor der Stadtbefestigung beim Svidnicher Tor erbauten.

ABBILDUNGEN

1: Versuch der schematischen Rekonstruktion des Grundrisses von Opava um das Jahr 1390 mit der Situierung der Kapelle des hl. Kreuzes (1). Mit weiteren Zahlen die existierenden oder wahrscheinlich existierenden weiteren Sakralbauten in der Pfarrgemeinde von Opava; 2 - Stadtpfarrkirche der Himmelfahrt von Jungfrau Maria; 3 - Friedhofskapelle von St. Michael (Beinhaus) auf dem Friedhof bei der Pfarrkirche; 4 - Kapelle der hl. Elisabeth bei der Kommande des Ordens der deutschen Ritter und des Ordenspitäls; 5 - Dominikanerkloster mit der Kirche; 6 - Nebenkirche von St. Adalbert; 7 - Kirche des hl. Johannes des Täuflers in der Vorstadt von Ratibořice; 8 - Kirche von St. Johannes des Evangelisten in dem fürstlichen Spital von St. Niklaus; 9 - Kloster des Ordens der hl. Klara mit Kirche von St. Katharina und Klara; 10 - Minoritenkloster mit der Kirche des hl. Geistes; 11 - Annähernde Lage der Kirche von St. Linhart; 12 - Nebenkirche der hl. Katharina in Kateřinky.

2: Opava - Kateřinky, Kapelle des hl. Kreuzes, begonnen 1390. Lichtbild der Kapelle vom Südwesten aus dem Jahre 1931 (Reprofoto von dr. Werner Chrobak aus Regensburg).

3: Opava - Kateřinky, Kapelle des hl. Kreuzes, begonnen 1390. Kapellen Grundriß im Niveau des Eintrittsportals. Stärker unterbrochen angedeutet der archäologisch beglaubigte Grundriß der abgebauten Sakristei und des Treppentürmchens. Punktiert angedeutet die nicht erhaltene Sakristei mit Türmchen, das archäologisch festgestellte Kanzelfundament und angedeutet die Kanzelholztreppe. Schwach unterbrochen eingezeichnet Nischen und Gewölbe, der wahrscheinliche Grundriß der später zugemauerten Lüftungsöffnungen des Speichers, der rekonstruierten Stufen der Wendeltreppe und des nachträglich mit Schiefer bedekten kleinen Daches des Votivkreuzes versetzt im 19. Jahrhundert auf dem Kapellenexterieur.

4: Opava - Kateřinky, Kapelle des hl. Kreuzes, begonnen 1390. Grundriß im Fensterniveau. Unterbrochen eingezeichnet das rekonstruierte Gewölbemuster, das Fenstermaßwerk, nachträglich die eingemauerten Durchgänge und Eintrittsstufen. Unterbrochen und punktiert das untergegangene Depositorium und der kleine Treppenturm.

5: Opava - Kateřinky, Kapelle des hl. Kreuzes, begonnen 1390. a) Profil der Gewölberippe; b) Portalprofil in der Nordostwand der Kapelle; c) Profil des westlichen Haupteintrittsportals; d) Profil des Maßwerkes.

6: Opava - Kateřinky, Kapelle des hl. Kreuzes, begonnen 1390. Ansicht vom Westen. Unterbrochen eingezeichnet die rekonstruierten Elemente, bei den Dächern die einfachst möglichen Varianten.

7: Opava - Kateřinky, Kapelle des hl. Kreuzes, begonnen 1390. Nordwand der Kapell mit Spuren der abgebauten Sakristei mit dem Rest der Front des Tonnengewölbes und des Tuffsteingewändes des Ostfensters, Eingänge aus der Kapelle in die Sakristei und das Depositorium. Auf dem Lichtbild ist gut sichtbarer Unterschied zwischen dem Bruchstein- und Ziegelmauerwerk. In Vordergrund ist Teil des inneren zylindrischen Mantels des abgebauten Treppentürmchens mit Überresten der Tuffsteinstufen des Treppenhauses und der Ruine des des Tuffsteingewändes des kleinen Portals aus der Sakristei zu diesem Treppnhaus. Stand: September 1993.

8: Opava - Kateřinky, Kapelle des hl. Kreuzes, begonnen 1390. Teil der Nordwestwand der Kapelle mit dem ursprünglichen schmälere Fenster. Gut ersichtlich die Konstruktionsart des Fenstergewändes, beschädigtes Masswerk und etwas unregelmäßiger gotischer Verband des Ziegelmauerwerks mit glasierter Binderfront. Stand: September 1993.

9: Opava - Kateřinky, Kapelle des hl. Kreuzes, begonnen 1390. Rippenauswahl des verfallenen Gewölbes aus Tuffstein mit Kath überstrichen in der Nordnordostecke des Kapellenschiffes. Stand: September 1993.